

DR. SZECSKÓ KÁROLY
történész, ny.levéltáros
Eger

Id. Abkarovits Endre emlékezete

Tíz évvel ezelőtt, 1989. augusztus 25-én hunyt el Egerben, életének 79. évében id. Abkarovits Endre nyugalmazott tanítóképzőintézeti, gimnáziumi, majd főiskolai tanár, neves közéleti ember, pedagógiai szakíró és publicista. 1910. szeptember 12-én született Borsodszemerén tanítói családból. Miután édesapja Mezőkövesdre került, a gimnáziumot ő is itt végezte el. Ezt követően a családi hagyományokat folytatva a pedagógiai pályát választotta. Érettségi után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karára iratkozott be, ahol magyar- és német nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1933-tól a bölcsészkarral párhuzamosan mint vendéghallgató elvégezte a Közgazdaságtudományi Egyetem tanári szakát, s képesítést nyert a német nyelv és levelezés felsőkereskedelmi iskolában való tanítására is. 1935-ben Szegeden képesítést nyert szaktárgyainak a tanítóképzőintézetekben való oktatására. Később, 1952-ben orosz nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet is szerzett.

Két évi állástalanság után, 1935-ben az Egri Érseki Római Katolikus Fiútanítóképzőhöz került, ahol előbb mint óraadó, helyettes tanár, 1940. január 1-jétől mint rendes tanár oktatta szaktárgyait, illetve tanítási gyakorlatot is vezetett. Közben egy évig mint igazgatóhelyettes is működött. Tanítóképzőintézeti oktató-nevelő munkájával párhuzamosan 1937-től felügyelő tanár is volt az Érseki Szent József Internátusban. Már fiatal tanárként mély és széles körű szakmai és módszertani ismeretekre tett szert. Nem véletlen, hogy gyakori előadója volt a neveléstani, a módszertani és a szülői értekezleteknek. Mint a könyvek nagy barátját igazgatója megbízta az Ifjúsági Könyvtár őri feladatainak ellátásával, sőt a Mindszenty Gedeon Önképző Kör tanárelnöki teendőivel is. Önképzőköri tanárelnökként főként arra törekedett, hogy szélesítse tanítványainak irodalmi műveltségét, fejlessze kifejező- és előadókészségüket; megismertesse őket irodalmunk és történelmünk nagyjaival. A fenti témákon kívül még nagy szerepet kaptak az általa összeállított önképzőköri tematikákban, a népi írók és szociográfusok munkáinak ismeretében, a magyar falu problémái; a tanítójelöltek felkészítése a falusi oktatási és népművelési feladatok megoldására.

Már fiatalon bekapcsolódott a közéletbe, s különféle egyesületek munkájába. Tagja lett a Tanítóképzőintézeti Tanárok Országos Egyesületének, a Credo-egyesületnek, a Katolikus Legényegyletnek, az Urak Mária Kongregációjának. Jegyzőjévé választotta az Egri Egyházmegyei Tanárok és Tanítók fejelemi tanácsa.

1941-ben és 1943-ban előadója volt a visszacsatolt dél-erdélyi magyar tanítói nyári átképző tanfolyamnak.

Egyre gazdagodó pedagógiai tapasztalatait a publicisztikában, az újságírásban és a pedagógiai szakirodalomban is kamatoztatta. Az újságírás terén olyan tekintélyre tett szert, hogy 1944-ben, amikor az Eger című lap főszerkesztőjét, Kapor Elemért behívták katonának, az Egyházmegyei Hivatal felajánlotta neki, hogy átmenetileg vegye át a lap szerkesztését. Ekkorra azonban már annyira elszabadultak az indulatok, a szenvedélyek, s érezhető volt Egerben is a szélsőjobboldalra való tolódás, hogy nem vállalkozott a szerkesztői feladatok ellátására.

Az 1940-es évek elején külső munkatársa lett, az akkortájt nagy tekintélynek örvendő Nemzeti Újságnak, ahol több feltűnést keltő cikket publikált.

Az 1940-es évek elejének egyik számára legizgatóbb problémája a tanítóhiány volt. A társadalmi megbecsülés hiánya, a keserves anyagi helyzet miatt, hiszen néhány jobb kántortanítói hely kivételével a tanítók nélkülöztek, s szökdöstek más pályára, például a katonatiszire. Így aztán Magyarországon a nevelés helyzete egyre tragikusabb lett. Ez ellen emelte fel a fiatal tanár cikkeiben szavát. A Nemzeti Újság 1941. november 6-i számában látott napvilágot a *Tanítóhiány* című vezércikke, melyet követett a másnapi, november 7-i számban *A megoldás* című vezércikk. A két jól választott cím világosan utal azok tartalmára is. Nem véletlen, hogy mindkét írása nagy visszhangot váltott ki, és tartalmukkal kapcsolatban számos levelet kapott kollégáitól, az ország minden részéből.

Ugyancsak nagy visszhangot váltott ki, *A magyar tanító útja* című írása is, amely az említett Nemzeti Újságban 1942 szeptemberében jelent meg. Ebben ismét foglalkozott a nagy tanítóhiánnyal, anyagi kisémmizettségükkel, s egyben javasolta már akkor a tanítóképzés főiskolai vagy akadémiai rangra való emelését. Ez mint közismert, a második világháború közbejötté miatt csak 1959-től valósult meg hazánkban.

Az egyre nagyobb méreteket öltő tanítóhiány miatt 1943. február 1-jétől már kibocsátották tanítani az ötödikes tanítójelöltet is. Nem kis áldozatra vállalkoztak ők, hisz nem rendelkeztek kellő szakmai gyakorlattal, bizonytalan volt a megélhetésük, tanítás közben kellett felkészülniük a képesítő vizsgákra. Róluk írta *Az ifjú tanítók* című cikkét, melyet ugyanazzal a szöveggel 1943-ban közölt a Nemzeti Újság, a Nemzetnevelés és az Eger. Említett írásában jogos indulattal állapította meg, hogy „nem lehet egy nép művelésének szent ügyét hiányos képzésű tanítókkal szolgálni, a tanítóhiány orvoslására pedig eredményesebb és célravezetőbb útnak kell nekilátni, mint amilyen az idő előtti kibocsátás vagy átképző tanfolyamok tartása.” Ebben a cikkében is szövegelt a tanítóhiányt, melynek okait „a többi értelmiségi osztály részéről elvárható megértés és megbecsülés hiányában a tanító életszínvonalának, anyagi helyzetének tarthatatlanul sérelmes voltában” látta. Sőt cikkének végén merész módon írta, hogy „A tanügyi hatóságok szükségszerűen tanügyi szakemberek legyenek ...”.

1943-ban felmerült a mindennapos testnevelésnek a bevezetése a középiskolákban. Ezt az alkalmat használta fel arra, hogy a tanulók túlterheléséről írjon. E témáról jelent meg *A mindennapos testnevelés* című írása szintén a Nemzeti Újságban.

A Nemzeti Újságon kívül cikkezett a már említett Eger című helyi lapban is. 1943 februárjában jelent meg *A szeretet virágai a gyűlölet viharában* című írása. Természetesen nem volt könnyű írnia a békéről és a szeretetről a háborús pszichózis világában. Már ekkor több filmkritikát is írt, melyet szívesen közölt a helyi lap. Ezekben is, ha alkalom volt rá, a tanítók sorsával foglalkozott. Ismeretes, hogy a tanítók szépirodalmi ábrázolása, illetve művészeti ábrázolása igen siralmas volt még akkortájt (is). Több esetben csak torzképben tudták bemutatni őket. A filmek világában A harmincadik című film volt, amely ebben változást jelentett. A film főszereplője Páger Antal volt. Kritikája a művészhez is eljutott, aki levélben köszönte meg a szerzőnek írását.

Pedagógiai szakíróként jelentkezett a Magyar Középiszkola című folyóirat 1940-es évfolyamában, *Irodalomtanítás és katolikus-irodalomszemlélet* című dolgozatával. Ugyancsak pedagógiai szakírás a Nemzetnevelés 1943-as évfolyamában napvilágot látott, *Ifjú tanítók* című cikke.

A második világháborút követő baloldali irányú társadalmi változások hatása alól természete-

sen ő sem tudta kivonni magát mint művelt, hívő tanár. Bár másokhoz hasonlóan vallását nyíltan nem gyakorolhatta, és át kellett élnie a keresztény értékek semmibevevését, de ő ennek ellenére megtalálta a módját az igazi értékek közvetítésének. Például 1947-ben az Igazság című szociáldemokrata lapban adta közre Ágoston Julián Imre ciszterci-szerzetes tanár, magyar irodalom tanításáról írott könyvének ismertetését. 1948 nyarán egyik rendezője volt a kárpát-medencei népek megbékülését szolgáló Dunavölgyi Hétnek.

Miután 1948 nyarán az érseki tanítóképzőt államosították, tovább folytathatta pedagógiai munkáját az előzőleg pedagógiai gimnáziumnak, majd ismét tanítóképzőnek nevezett intézményben. A megváltozott politikai körülmények között is megmaradt aktív közéleti embernek. Már alakulása évében tagja lett 1953-ban a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulatnak (TTIT), majd utódjának a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak. Belépett az említett társulat Irodalmi Szakosztályába, amelynek rövidesen elnöke is lett. A TIT keretében már 1955-ben előadást tartott az akkor még kellően nem értékelt kiváló költőnkéről, Babits Mihályról. Egyik szervezője volt intézményünkben 1956 júniusában Gárdonyi Géza nevének felvétele alkalmából, a róla készített mellszobor felavatásának. Sőt ekkor a képző színjátszói az ő betanításában részleteket adtak elő a Lámpás című regényből. 1956 nyarán közreműködött a TIT által szervezett irodalmi esten, amelynek előadói Tamási Áron és Csoóri Sándor voltak. Aktív részese volt a TIT Értelmiségi Klubjának is, ahol több előadást tartott, illetve vitát vezetett.

Aktivitása nem csökkent az 1956-os őszi népfelkelés leverése után sem. Ekkor is állhatatos munkása volt az igazi értékek közvetítésének. Ennek kerete volt többek között a Kelemen László Irodalmi Színpad, amelynek vezetőségi tagja lett. Belépett a Heves Megyei Írók Körébe is. Továbbra is irányította a TIT Megyei Irodalmi Szakosztályának munkáját. Tagjává választotta az Egri Népművelési Tanács is. Ebben az időszakban is sokat írt, a helyi sajtón, a Népújságon kívül a Köznevelésben is. A helyi sajtóban főként film- és szinkritikái jelentek meg.

A tanítóképző 1959-es megszüntetése után munkáját a 12 évfolyamos Gárdonyi Géza Gimnáziumban folytatta. Innen hívta meg 1963. augusztus 1-jétől Berzy András a helybeli Tanárképző Főiskola Irodalmi Tanszékére, ahol előbb adjunktusi, majd 1970-től docensi beosztásban oktatta 1975-ben történt nyugalomba vonulásáig a magyar irodalomtörténetet és az ifjúsági irodalmat. Főiskolai oktatói éve alatt is vezette egy ideig a TIT Megyei Irodalmi Szakosztályát. Tagja lett a Hazafias Népfront Egri Városi Kulturális Bizottságának. Az 1965-1966-os tanévben a Magyar Rádió és Televízió Közvéleménykutató Osztály egri megbízottja lett.

Főiskolai éve alatt is szorgalmasan forgatta a tollat. A Gárdonyi Géza halálának 100. évfordulója alkalmából az 1963-ban közreadott emlékkönyvben *A lázadó Gárdonyi* címmel tett közzé dolgozatot. Közreműködött a tanszéki kollektíva által 1968-ban közreadott, az általános iskolai magyar szakos tanárok számára összeállított ajánló bibliográfia készítésében. 1964-ben a Főiskola Tudományos Közleményeiben igényes tanulmányt tett közzé. *Az ifjúsági irodalom tanításának néhány problémája, különös tekintettel a szemináriumi gyakorlatokra* címmel. Ugyancsak figyelemre méltó volt az intézmény 1965-ös Tudományos Közleményeiben napvilágot látott *Az órán kívüli nevelés lehetőségei a főiskolai hallgatók kulturális életében* című írása.

Sokat foglalkoztatta főiskolai éveiben az igazi és a hamis irodalom kérdése. E témakörből adta közzé a Népújság 1968-ban *Rombol-e ma is a ponyva?* című cikkét. 1970-ben a Hevesi Művelődés jelentette meg *Bűnügyi irodalom és irodalmi igényesség* című alkotását. Ugyancsak ebben az évben jelent meg a Köznevelésben *Film, televízió, ifjúság* című írása.

Miután 1975-ben nyugállományba vonult, több ideje maradt írásra. Nyugdíjas éveiben több cikkét közölte a Népszabadság, a Magyar Nemzet és a Köznevelés. A Népszabadság 1976. december 9-i számában publikálta *Az izléstelen, bántó szavak ellen* című írását. A fenti orgánumban 1981. május 21-i számában figyelemre méltó *A nyelvi torzulások ellen* című cikke. A Magyar Nemzetben 1977-ben *Ismét az erkölcsről* címmel publikált, amely írásában az erkölcsi értékek megbecsülése mellett tett hitet. A Köznevelésben 1982-ben közreadott *A krimi és a magyartanítás* című dolgozatában régi témájához nyúlt vissza.

Nyugdíjas éveiben szívesen foglalkozott művelődéstörténeti kérdésekkel. Az Új Tükörben jelent meg 1981-ben *A mondabeli Petőfi* című írása. Ugyancsak ebben az orgánumban közölte 1986-ban *Eger és a Szépművészeti Múzeum* című írását, amelyben méltatta a nagy egri érsek, Pyerker László János szerepét az említett múzeum létrehozásában. 1987-ben, halála előtt két évvel, a Páger Antallal kapcsolatos 1943-as levélváltásáról emlékezett meg.

Nyugdíjas éveiben sokat foglalkoztatta Eger színháztörténe és a volt egri római katolikus tanítóképző históriája is. A Népújság 1976. szeptember 2-i számában szóvá tette, hogy bár Egerben ringott a magyar nyelvű tanítóképzés bölcsője. ennek ellenére a Liceum épületében annak emlékét nem őrzi emléktábla. Amikor közeledett a képző alapításának 150. évfordulója, minden követ megmozgatott azért, hogy a hajdani nagyhírű intézet múltját megismertesse az érdeklődőkkel. A Hevesi Művelődés 1976. évi első számában tette közzé *Két iskolám* című írását, amelyben elsősorban a volt tanítóképzőről szólt, s ezt állította párhuzamba a főiskolával. Amikor elérkezett a várva várt jubileum, a Népújság 1978. szeptember 24-i számában jelentette meg *Emlékezés a „szegények egyetemére”* című írását. Az intézmény 1978. szeptember végi jubileumának napján lehetősége nyílt arra, hogy a Magyar Rádióban előadást tartson a hajdani híres intézményről, amelynek szövege a Hevesi Művelődés 1978. évi első számában jelent meg.

Életének utolsó éveiben, ahogy egyre csökkentek az ideológiai kötöttségek, a szocialistának nevezett rendszer bomlásával párhuzamosan egyre többet foglalkoztatta az erdélyi magyarság mostoha helyzete is. Erről a témáról egy cikket is készített a helyi sajtó számára, amely azonban tartalma miatt nem kapott akkor publicitást. Amikor meghallotta, hogy 1988-ban a Hazafias Népfront Egri Városi Bizottsága időnként kulturális fórumot szervez, oda szorgalmasan eljárt, s mindig hallatta szavát, ha jó ügyet kellett képviselni.

1989-ben bekövetkezett halálával érzékeny veszteség érte nemcsak az egri közoktatást és közművelődést, hanem az egyetemes magyar kultúrát is. Emlékét meg kell őriznünk!

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat *a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hatyas sor 10.* A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak gépelt, 8-10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratot fogadunk el. A kéziratot két példányban kérjük, *kettes sortávolsággal, gépelt formában, normál géppapíron, a gépelési hibák gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám, rövidítve: l.).* A cikkben előforduló rajzokat, illusztrációkat viszont – *fekete tussal – pauszpapíron vagy műszaki rajzlapon* kérjük, *gondos kivitelezésben.*

Sziveskedjenek külön lapra fölírni *irányítószám*os *lakcímüket munkahelyüket és személyi igazolványuk számát is,* mert enélkül tiszteletdíjat nem utalhatjuk ki.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét arra is, hogy *másodközlésre nem vállalunk*, hozzánk küldött írásaikat más folyóiratokban nem publikálhatják, de az újraközlés jogát is fenntartjuk. Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy *kéziratot nem őrzünk meg, és nem is küldünk vissza.*

A SZERKESZTŐSÉG